ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

УДК [726:272-523.41-312.47-9] (477.83-25) «13/19»
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.14

Дем'янчук Андрій Львович,
доктор філософії (історія мистецтва), доцент,
доцент кафедри театрознавства та акторської майстерності
факультету культури та мистецтв
Львівського національного університету імені Івана Франка
orcid.org/0000-0002-3399-4537
andriy.demyanchuk@lnu.edu.ua

ЛЬВІВСЬКА АРХІКАТЕДРАЛЬНА БАЗИЛІКА ВНЕБОВЗЯТТЯ ПРЕСВЯТОЇ ДІВИ МАРІЇ: ІСТОРІЯ ТА САКРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

Метою дослідження є представлення історії Львівської архікатедральної базиліки Внебовзяття Пресвятої Діви Марії від початку побудови до наших днів та її сакрального мистецтва. Популяризація в науковому середовищі унікальної пам'ятки Римо-католицької церкви в Україні. У дослідженні застосовано комплексний підхід із використанням методів наукового аналізу, систематизації й узагальнення. Про архікатедральний собор Внебовзяття Пресвятої Діви Марії писали відомі вчені, зокрема, Маурицій Дідушицький / Maurycy hr. Dzieduszycki (1872 рік); Юзеф Бартоломей Зіморович / Józef Bartłomiej Zimorowicz (1835, 1899 роки); Станіслав Зайончковський / Stanisław Zajączkowski (1924 рік); Тадеуш Маньковський / Tadeusz Mańkowski (1974 рік); Ольга Козубська (2004 рік); римо-католицький єпископ Мар'ян Бучек і викладач Львівської духовної семінарії Ігор Седельник (2004 рік); Якуб Адамський / Jakub Adamski, Мартін Бернат / Marcin Biernat, Ян К. Островський / Jan K. Ostrowski, Єжи Т. Петрус / Jerzy T. Petrus (2013 рік) та інші. Львівський архікатедральний собор Внебовзяття Пресвятої Діви Марії (друга половина XIV століття – 1481 рік) став першим собором, який на землях України отримав статус базиліки меншої в 1910 році. У 1760 році за сприяння архієпископа Вацлава Сераковського архітектор Петро Полейовський перебудував собор у бароковому стилі. Під час ремонту було демонтовано та перебудовано багато старих вівтарів і каплиць. З 1776 року катедра отримує статус Санктуарію Матері Божої Милосердної, а з 1948 року – Божого Милосердя. Будівля має не тільки велике релігійне значення, але й становить велику історичну цінність, є визначною пам'яткою архітектури національного значення (Ох. № 316/0). Наукова новизна отриманих результатів полягає у зборі та представленні наукової інформації про історію Львівської архікатедральної базиліки Внебовзяття Пресвятої Діви Марії – унікальної пам'ятки сакрального мистецтва Львова. Представлення історії Львівської архікатедральної базиліки Внебовзяття Пресвятої Діви Марії надзвичайно важливе для популяризації сакрального мистецтва Римо-католицької церкви в Україні та світі.

Ключові слова: базиліка Внебовзяття Пресвятої Діви Марії, історія, сакральне мистецтво, Римо-католицька церква, Україна.

Demianchuk Andrii,
PhD in History of Arts, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theater Studies and Acting
Faculty of Culture and Arts of the
Ivan Franko National University of Lviv
orcid.org/0000-0002-3399-4537
andriy.demyanchuk@lnu.edu.ua

THE ARCHCATHEDRAL BASILICA OF THE ASSUMPTION OF THE BLESSED VIRGIN MARY IN LVIV: HISTORY AND SACRED ART

The aim of the study is to present the history of the Lviv Archcathedral Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary from its inception to the present day, as well as its sacred art. The research seeks to promote this unique

monument of the Roman Catholic Church in Ukraine within the academic community. A comprehensive approach has been employed in this study, utilizing methods of scientific analysis, systematization, and generalization. The Archcathedral Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary has been studied by prominent scholars, including Maurycy hr. Dzieduszycki (1872), Józef Bartłomiej Zimorowicz (1835, 1899); Stanisław Zajączkowski (1924), Tadeusz Mańkowski (1974), Olga Kozubska (2004), Roman Catholic Bishop Marian Buczek and lecturer at the Lviv Theological Seminary Ihor Sedelnyk (2004), Jakub Adamski, Marcin Biernat, Jan K. Ostrowski, Jerzy T. Petrus (2013), among others. The Archcathedral Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Lviv (second half of the 14th century – 1481) became the first cathedral on Ukrainian soil to receive the status of a Minor Basilica in 1910. In 1760, under the patronage of Archbishop Wacław Sierakowski, architect Piotr Polejowski remodeled the cathedral in the Baroque style. During the renovation, many of the old altars and chapels were dismantled and rebuilt. Since 1776, the cathedral has held the status of a Sanctuary of the Merciful Mother of God, and since 1948, a Sanctuary of Divine Mercy. The building holds great religious significance and historical value. The Lviv Basilica is an architectural monument of national importance (Protection № 316/0). The scientific novelty of the obtained results lies in the collection and presentation of scholarly information about the history of the Lviv Archcathedral Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, a unique monument of sacred art in Lviv. The presentation of the history of the Lviv Archcathedral Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary is of utmost importance for promoting the sacred art of the Roman Catholic Church in Ukraine and worldwide.

Key words: Basilica of Assumption of Blessed Virgin Mary, history, sacred art, Roman Catholic Church, Ukraine.

Вступ. Постановка проблеми. З відновленням структур Римо-католицької церкви в 1991 р. та здобуттям Україною незалежності повстала нагальна потреба поглибленого вивчення сакральної середньовічної архітектури Львова. Передусім це стосується Львівської архікатедральної базиліки Внебовзяття Пресвятої Діви Марії – унікальної готичної пам'ятки другої половини XIV–XV ст. Дослідження Львівської катедри, яка через історичні реконструкції та перебудови поєднала два великі стилі минулих епох – готику та бароко, потребує подальшого вивчення й аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про катедральний собор Внебовзяття Пресвятої Діви Марії, унікальну пам'ятку сакрального мистецтва XIV ст., писали відомі вчені, зокрема, польський історик, письменник XIX ст. Маурицій Дідушицький / Maurycy hr. Dzieduszycki, 1813–1877 pp. (Dzieduszycki, 1872), Юзеф Бартоломей Зіморович / Józef Bartłomiej Zimorowicz (Zimorowicz, 1835, 1899), Станіслав Зайончковський / Stanisław Zajączkowski (Zajączkowski, 1924), Тадеуш Маньковський / Tadeusz Mańkowski (Mańkowski, 1974), римо-католицький єпископ Мар'ян Бучек і викладач Львівської духовної семінарії Ігор Седельник (Бучек, Седельник, 2004), Ольга Козубська (2004) та інші. Цінним є дослідження, яке провели відомі польські вчені Якуб Адамський, Мартін Бернат, Ян К. Островський, Єжи Т. Петрус у праці «Катедра латинська у Львові» (Краків, 2013 р.) (Jakub Adamski et al., 2013). За унікальним оздобленням екстер'єру й інтер'єру вчені порівнюють цю святиню з найбільшими монастирськими костелами Львова – отців бернардинців і отців домініканців (Adamski et al., 2013).

Мета статті – представлення історії Львівської архікатедральної базиліки Внебовзяття Пресвятої Діви Марії від початку побудови до наших днів, а також її сакрального мистецтва. Популяризація в науковому середовищі унікальної сакральної пам'ятки Римо-католицької церкви в Україні.

Виклад основного матеріалу. З історії відомо, що першим собором, який на землях України отримав статус базиліки меншої, у 1910 р. став катедральний собор Внебовзяття Пресвятої Діви Марії (1368–1480 рр.). Цей собор із 1776 р. є Санктуарієм Матері Божої Милосердної, а з 1948 р. – Божого Милосердя. Будівля не тільки має велике релігійне значення, але й становить велику історичну цінність, є пам'яткою архітектури національного значення (Ох. № 316/0).

Варто пригадати, що ще на початку 60-х рр. XIV ст. король Казимир III Великий отримав дозвіл Авіньйонської Курії на будівництво великого катедрального собору у Львові на земельній ділянці, що належала до південно-західного кварталу біля площі Ринок. У 1368 р. було закладено фундамент костелу, будівництво якого тривало 113 років, у 1368–1481 рр. (Dzieduszycki, 1872, с. 8; Львів. Кафедральний собор; Бучек, Седельник, 2004, с. 149). Юзеф Бартоломей Зіморович / Józef Bartłomiej Zimorowicz записав цю подію у своїй хроніці 1370 р. (Zimorowicz, 1835, с. 112; Zimorowicz, 1899, с. 68; Ostrowski, 2013, с. 14, прим. 7).

Конкретні згадки про будівельні роботи у храмі датуються 1480-ми рр., а будівлю називають "ecclesia beate Marie Virginis" (костел Пресвятої Діви Марії). У міських записах "Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta" T. I: Najstarsza księga miejska, 1382–1389; T. 2, Księga przychodów i rozchodów miasta, у 1404–1414 рр. упорядкованих і опублікованих у Львові у 1892 р. Олександром Чоловським / Aleksander Czołowski, уже є згадки про костел Пресвятої Діви Марії ("ecclesie beate Marie Virginis") (Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta. T. I, n. 183, 199, 202, 211, T. II; Козубська, 2004, с. 74). З 1387 р. костел подається у джерелах як парафіяльний (Ostrowski, 2013, с. 15). Існує також припущення, що під час будівництва нині існуючого катедрального костелу поруч існував тимчасовий невеликий костел, побудований із дерева. Цю версію інколи пов'язують зі згадкою Каєтана Андрусевича / Kajetan Andrusiewicz про закладення перших фундаментів великого мурованого костелу в 1344 р. Маньковський / Mańkowski і Чуба / Czuba навіть стверджували, що це перший дерев'яний собор Пресвятої Трійці, який згорів приблизно в 1350 р. (Mańkowski, 1974, с. 30; Czuba, 2006, с. 65; Ostrowski, 2013, с. 15, прим. 13).

Наприкінці XIV ст. будівництво храму прискорилося. У хроніці 1395 р. згадується каплиця Святих Петра і Павла та костельний, який доглядав за нею, – altarysta Ян Штехер / Jan Stecher. 30 січня 1399 р. міська рада Львова виділила кошти на будову вівтаря на честь десяти тисяч мучеників і святих Агнеси, Катерини і Дороти. Тоді ж Львівський архієпископ Якуб Стрепа / Strzemię подбав про збагачення літургії та встановив у костелі 20 листопада 1402 р. вечірню до Пресвятої Діви Марії, де учні парафіяльної школи співали "Salve Regina з Recordare Virgo Mater" і антифон із Пісні Пісень, молитву "Da pace Domine", щонеділі під органну музику ("cum modulatione intermixta organorum") (Ostrowski, 2013, с. 15).

У 1760 р. за сприяння архієпископа Вацлава Сераковського архітектор Петро Полейовський розпочав перебудову Львівського катедрального собору. Варто зауважити, що реконструкція й оновлення проводилися в бароковому стилі. Під час ремонту було демонтовано та перебудовано багато старих вівтарів і каплиць. Також у цей час було споруджено нові вівтарі. У 1765 р. з розібраної каплиці Домагаличів було перенесено чудотворний образ Матері Божої Милосердної та розміщено на головному вівтарі катедри. У 1769–1775 рр. стіни інтер'єру катедри та стелю розписав відомий львівський маляр Станіслав Строїнський. 12 травня 1776 р. відбулась церемонія коронації чудотворного образу Матері Божої Милостивої (відомої також як Мати Божа Ласкава та Домаґаличівська) коронами, які надіслав із Риму Папа Римський Пій VI. Тоді ж костел було освячено та проголошено Санктуарієм Матері Божої Милостивої (Історія коронації львівського чудотворного образу, 2014; Бучек, Седельник, 2004, с. 149–150).

До мурованого тринавного готичного катедрального собору Внебовзяття Пресвятої Діви Марії прилягають прибудови та каплиці. Північна вежа, яка служить дзвіницею, накрита куполом, виконаним Яном Нєдзвецьким у 1766 р., та увінчана позолоченим хрестом Кароля Сіверта 1844 р. До внутрішнього простору храму ведуть три притвори (Митрополича базиліка). В оздобленні інтер'єру катедри орнаментальне архітектонічне малярство вдало поєднане з елементами дерев'яного різьблення та скульптурної пластики. Різьблені з дерева та позолочені гірлянди у верхній частині стін і під капітелями міжнавових стовпів виконав Ян Крушановський / Jan Kruszanowski, у 1771–1772 рр., а фігурне оздоблення – Ян Оброцький / Jan Obrocki, приблизно в 1772–1774 рр. (фігурки ангелів, що стоять навколішки на хмарах, сяючі слави з релігійними символами, чаша, хрест, палаюче серце тощо) (Adamski et al., 2013, с. 82). В інтер'єрі Львівського катедрального собору встановлений головний вівтар у центральній частині пресбітерія та два бічні вівтарі, які розміщені по обидва боки в бічних навах, а також вісім каплиць при бічних стінах. Подаємо коротку історію їх створення згідно із планом розміщення в інтер'єрі храму (Львівський катедральний собор, 2022).

Каплиця *Ісуса Милосердного і Матері Божої Неустанної Допомоги* була споруджена в 1628 р. на місці каплиці Убогих (або Жебраків). Її фундатором був Петро Мілевський. За архієпископа Вацлава Сераковського каплицю перебудували в пізньобароковому стилі. А в 1904 р. ця каплиця була перебудована

архітектором Владиславом Садловським у модерному стилі сецесії, а склепіння розписав львівський маляр Мирон Петш, закривши фрески Станіслава Строїнського виконані у 1774–1775 рр. (Бучек, Седельник, 2004, с. 154). У каплиці Господа Ісуса Милосердного на стінах, під антаблементом – барельєфи «В'їзд Христа в Єрусалим», які виконав Алойзі Бунш / Alojzy Bunsch, та «Падіння під хрестом» – Томаш Дикас / Tomasz Dykas, виготовлені з білого мармуру, 1905–1907 рр. Реставрацію скульптур провели: Катажина Бромінка / Katarzynę Brominką та Малгожата Раєвська / Małgorzatę Rąjewską під керівництвом Януша Смази / Janusza Smaży у 2001 р. (Adamski et al., 2013, с. 82).

Каплиця *Матері Божої Ченстоховської* була побудована під час перебудови катедри замість каплиці Купців. У 1774–1775 рр. Станіслав Строїнський виконав у ній розписи, а вівтар у стилі рококо, зі скульптурами святого Йоакима і святої Анни – Ян Оброцький / J. Obrocki в 1775 р. У 1869 р. архієпископ Франциск Вежхлейський / Franciszek Wierzchleyski провів урочисту церемонію освячення каплиці та надав їй титул Матері Божої Ченстоховської. У центральній частині вівтаря був розміщений образ Матері Божої Ченстоховської (Бучек, Седельник, 2004, с. 154). Цей образ в обрамленні подарувала в 1869 р. Францішка Вітковська / Franciszkę Witkowską із Ченстохови. На завісі був образ Пресвятої Діви Марії Непорочно Зачатої, намальований олійними фарбами на полотні в середині XVIII ст. А у верхній частині – образ батьків Матері Божої, що моляться у храмі, намальований олійними фарбами на полотні у XVIII ст. Моделювання й оздоблення мармуром вівтаря в каплиці Матері Божої Ченстоховської виконали в 1774 р. Т. Копчинський / T. Kopczyńskie, Ф. Маковецький / F. Makowiecki та Я. Міхлевич / J. Michlewicz (Adamski et al., 2013, с. 88).

Каплиця *Господа Ісуса Розіп'ятого* (Яблоновських) споруджена в 1769–1771 рр. на місці колишньої каплиці Радників 1454 р. У 1773–1775 рр. Станіслав Строїнський розписав стіни каплиці, які в 1930 р. відновив Мечислав Висоцький. Вівтар і ліпний декор виконав Ян Оброцький у 1775–1777 рр.; мотиви подібні до оздоблення каплиці Пресвятого Сакраменту; барельєфи Іллі та Мойсея, різьблені скульптури ангелів на хмарах. У 1771 р. в каплицю перенесли велике розп'яття, привезене в 1473 р. із Кракова й освячене архієпископом Григорієм із Санока (Бучек, Седельник, 2004, с. 155; Adamski et al., 2013, с. 82). Вівтарні комплекси побудовані за проєктом Петра Полейовського / Piotr Polejowski, архітектонічні, муровані із пластичним декором зі стукко, частково позолочені, з дерев'яним різьбленням (Ostrowski, 2013, с. 86).

Головний вівтар був виготовлений у 1766–1770 рр. Пластичне різьблення виконали Мацей Полейовський / Maciej Polejowski та Ян Оброцький /Jan Obrocki, золочення – Мадей Мілер / Madej Miler і Юзеф Лукашевич / Józef Łukaszewicz. У 1988 та 1999–2001 рр. вівтар був реставрований, а у 2008 р. його цілковито відреставрував Ян Вілкойця / Jan Wiłkojcia з майстрами (Див.: Ostrowski, 2013, с. 86). У верхній частині вівтаря розміщена промениста слава з ієрограмою MARIA / МАРІЯ. У центрі ніша, у якій розміщено срібний ретабель, складений із семи колон (по три з боків і однією в центрі), що підтримують секції антаблементу, утворюючи так званий Domus Sapientiae (Дім Премудрості), виконав Юзеф Лукашевич / Józef Łukaszewicz, до 1776 р. У центрі розміщена копія чудотворного образу Матері Божої Милостивої з Дитятком Ісусом, також відомої як Мати Божа Ласкава (Чудотворні образи Ісуса Христа та Пресвятої Діви Марії…; Митрополича базиліка). Оригінальний образ намалював темперними фарбами на дошці в 1598 р. Юзеф Шольц-Вольфович / Józef Szolc-Wołfowicz. Спочатку слугував як епітафія для Катерини Домагаличівни / Katarzyny Domagaliczówny в каплиці Домагаличів (пол. Kaplica Domagaliczów) (Ostrowski, 2013, с. 86). Чудотворний образ Матері Божої Милостивої був рекоронований Папою Римським Йоаном Павлом II у Ченстохові (1983 р.) та Львові (2001 р.). На вівтарі біля чотирьох великих вівтарних колон розміщені чотири скульптурні постаті отців Церкви: святого Августина, святого Григорія, святого Амбросія та святого Ієроніма, створені Мацеєм Полейовським, які є символами «духовних стовпів церкви» (Див.: Бучек, Седельник, 2004, с. 151; Митрополича базиліка).

Бічні вівтарі *Пресвятої Трійці* та *Преображення Господнього*, споруджені в 1773–1776 рр. за проєктом Петра Полейовського й оздоблені у стилі рококо, містять образи (XVIII ст.) пензля

Йосифа Хойницького / Józef Chojnicki, учня Станіслава Строїнського (Бучек, Седельник, 2004, с. 151–152). Скульптурну пластику бокового вівтаря Пресвятої Трійці, у кінці північної нави, виконав Ян Оброцький у 1778 р. У центральній ніші вівтаря, заокругленій у верхній частині, розміщений образ Пресвятої Трійці, намальований олійними фарбами на полотні в 1688/1690 рр., який зверху вкривають срібні рельєфні шати і позолочені корони. Цей образ відновив і провів консервацію Ян Вілкой у 2006 р. На завісі намальований образ «Гостинність Авраама». Цей образ намалював олійними фарбами в 1775 р. Йосиф Хойницький. У 1833 р. образ реставрував Казімеж Родецький, у 1983 р. – Лев Скоп, а у 2009 р. – Єва Вількойч / Ewa Wiłkojć та Юля Островська. З боків вівтаря розміщені скульптури святого Миколая і святого Атанасія, а вгорі на волютах – скульптури уклінних ангелів. На завершенні вівтаря – трикутник із трьома полум'ями у сяючій славі з фігурами ангелів у хмарах. Вівтар щедро оздоблений рокайлевим орнаментом (Ostrowski, 2013, c. 87). Скульптурну пластику бокового вівтаря Преображення Господнього, у кінці південної нави, виконав Ян Оброцький у 1778 р. У центрі вівтаря розміщений образ «Преображення Господнього», який намалював олійними фарбами на полотні в 1775 р. Йосиф Хойницький. На завісі образ «Христос у саду» також намалював олійними фарбами на полотні в 1775 р. Йосиф Хойницький. З боків скульптури святий Яків і святий Петро, а вгорі вівтаря, на волютах, розміщені скульптури ангелів, що стоять на колінах. На завершенні – трикутник із єврейською ієрограмою Яхве / Jahwe у сяючій славі з фігурами ангелів у хмарах (Ostrowski, 2013, c. 87). На вівтарі розміщений релікварій із мощами святого архієпископа Йосифа Більчевського, який перенесли до храму у 2011 р. з Янівського цвинтаря у Львові. У північній наві на вівтарі Пресвятої Трійці розміщений образ Пресвятої Трійці, намальований у XVII ст., а з боків розташовані скульптури святого Миколая та святого Атанасія (Митрополича базиліка).

Каплиця *Святого Йосифа* побудована під час барокової реконструкції катедри на місці давньої каплиці святої Анни XVI ст., яка була перебудована на усипальницю архієпископа Йоана Замойського. Склепіння каплиці в 1774–1775 рр. розписав Станіслав Строїнський, а пізньоренесансовий алебастровий вівтар виготовив у 1592 р. краків'янин Ян Бялий / Jan Biali (sygn. R. IAN BIALI R-S. 1592) із фундації Яна Димитра Соліковського / Jan Dymitr Solikowski. У 1870 р. відбулася ґрунтовна реставрація каплиці (Бучек, Седельник, 2004, с. 155; Ostrowski, 2013, c. 85). Вівтар у каплиці Святого Йосифа доповнив пластичним різьбленням у 1874 р. Едмунд Яскульський / Edmund Jaskólski за стараннями консерватора Мєчислава Потоцького / Mieczysława Potockiego (Ostrowski, 2013, c. 85). У центральній частині ніші зображений святий Йосиф з Дитятком Ісусом. Цей образ намалювала 5 грудня 1853 р. олійними фарбами на полотні Сабіна Карніцка / Sabina Karnicka (Ostrowski, 2013, c. 85). У нішах – скульптури святого Станіслава Щепановського / Św. Stanisław Szczepanowski і святого Яцека. На пределлі сцена Благовіщення, яку утворюють розташовані поруч барельєфи Архангела Гавриїла та Пресвятої Діви Марії. На завершення вівтаря розміщений овальний медальйон із барельєфом Пресвятої Діви Марії (Ostrowski, 2013, c. 85). Вівтар родини Запалінських / Zapaliński, який розміщений у великій захристії, виготовлений із червоного мармуру й алебастру в кінці XVI ст., був відреставрований у 1867 р. У центральному полі вівтаря міститься барельєф Розп'яття зі святим Йоаном Євангелістом, Пресвятою Дівою Марією і Марією Клеофовою із червоного мармуру, а біля підніжжя хреста зображено фундатора, який стоїть на колінах. У нішах обабіч розміщені скульптури святого Адальберта та святого Бенедикта (Ostrowski, 2013, c. 85; Kościół Katedralny, 2022, c. 12). У великій захристії на стелі є розпис Станіслава Строїнського «Бог карає у храмі Надаба і Абію, синів Арона» (Kościół Katedralny, 2022, c. 12).

Каплицю *Святого Казимира* збудували у другій половині XVIII ст., замінивши нею стару каплицю Польських Святих. У 1771 р. каплицю було відновлено та споруджено вівтар у бароковому стилі, який виготовив у 1775 р. скульптор Ян Оброцький (Бучек, Седельник, 2004, с. 155). У центрі вівтаря розміщено великий образ святого королевича Казимира, який намальований олійними фарбами на полотні у другій половині XIX ст. У верхній частині вівтаря розміщено образ Матері Божої

Годуючої в овальній круглій рамі цього ж періоду, а в нижній, з боків, розміщені скульптури сидячих ангелів (Kościół Katedralny, 2022, с. 13; Ostrowski, 2013, с. 88).

Золота каплиця *Пресвятих Дарів* (Вишневецьких) була споруджена Анною Бучацькою в 1495 р. як каплиця *Пресвятої Діви Марії і Святого Станіслава.* Каплицю розбудовували й оздоблювали: у 1587 р. – архієпископ Ян Соліковський, у другій половині XVII ст. – архієпископ Миколай Кросновський, у 1733–1770 рр. – князь Йоан Вишневенький (Бучек, Седельник, 2004, с. 153–154). У каплиці Пресвятих Дарів розміщений дерев'яний позолочений вівтар, який виконав у 1743–1746 рр. Марцін Ринський / Marcin Ryński (Ostrowski, 2013, с. 85). А в 1760 р. архієпископ Вацлав Сераковський освятив вівтар (Бучек, Седельник, 2004, с. 153–154). Протягом 1891–2013 рр. вівтар відновлювали: Юзеф Рильський / Józef Rylski – у 1891, 1906 рр.; реставратор, якого відомі тільки ініціали JK (ЯК), – у 1938 р.; Ян Вілкоєць / Jan Wiłkojec з майстрами – у 2010–2013 рр. (Ostrowski, 2013, с. 85). У центрі вівтаря розміщений образ «Зняття із хреста», намальований олійними фарбами в XVII ст. Угорі картуш із єврейською ієрограмою Яхве / Yahwe у сяючій славі. У бічних полях – скульптури святих апостолів Петра і Павла, на консолях із боків від крайніх колон – Аарон і Давид, унизу на постаментах ангели тримають картуші з написами. Табернакулум виготовлений у бароковому стилі в середині XIX ст., з євхаристійним престолом (Ostrowski, 2013, с 85). У каплиці Пресвятих Дарів (Найсвятішого Сакраменту) у 30-ті рр. XVIII ст. виготовлені у стукко: пластичні персоніфікації: Церкви, Надії, Віри і Любові, фігури ангелів, трикутник у сяючій променистій славі з ієрограмою Яхве / Jahwe, а також плоскорізьби «Жертва Авраама» та «Мельхіседека» (Adamski et al., 2013, с. 82).

Каплицю *Матері Божої і Святого Антонія* збудували у 70–80-х рр. XVIII ст. У 1774–1775 рр. розписи в ній виконав Станіслав Строїнський. У другій половині 70-х рр. XVIII ст. в каплиці був споруджений вівтар у стилі рококо (Бучек, Седельник, 2004, с. 153). У центрі вівтаря розміщений образ Матері Божої з Дитятком Ісусом. Цей образ намалював олійними фарбами на полотні в 1804 р. Юзеф Язвінський / Józef Jaźwiński. У 1690 р. на образ накладені срібні шати, покриті позолотою, з гофрованим декором із рослинними квітковими мотивами. Реставрацію та консервацію образу провели у 2008 р. Марія й Інгеборг Банаш / Ingeborgę Banasz. На завісі – образ святих Станіслава Костки, Яна з Дуклі, Архангела Михаїла, Яна Кантого, Станіслава Щепановського і Флоріана, які намалював олійними фарбами на полотні у третій чверті XVIII ст. Ян Хойницький / J. Chojnicki. Реставрацію та консервацію образу провели у 2006 р. Марія й Інгеборг Банаш. З боків скульптури святих, у верхній частині, на фрагментах фронтону, скульптури святих ангелів і пластичний рослинний орнамент. На мензі розміщений образ святого Антонія Падевського. Його намалював олійними фарбами на полотні у другій чверті XIX ст. маляр Рейчан / Rejchan (Ostrowski, 2013, с. 88).

Каплицю *Господа Ісуса Бичованого*, відому також як Каплиця Кампіанів, побудовано в ренесансному стилі в середині XVII ст. Її архітекторами були Павло Римлянин і Андрій Бремер (Бучек, Седельник, 2004, с. 153). Відомо, що в каплиці встановлений вівтар, який у 1586 р. виготовив із мармуру Генрик Хорст / Henryk Horst. У 1765 р. цей вівтар відреставрував Себастьян Фесігер / Sebastian Fesinger. У 1774–1775 рр. на склепінні каплиці Станіслав Строїнський намалював фреску «Христос перед Пилатом» (Митрополича базиліка; Бучек, Седельник, 2004, с. 153).

У центрі нижнього ярусу розміщений образ Ісуса Христа біля колони, намальований олійними фарбами на полотні в XVII ст. До 1939 р. навколо голови Ісуса Христа був срібний променистий німб (Бучек, Седельник, 2004, с. 153; Ostrowski, 2013, с. 84) і perizonium (нині зберігається в катедральній скарбниці, див.: Ostrowski, 2013, с. 84), а в бічних полях, у конхових нішах розміщені скульптури святого Петра і святого Павла, виготовлені із червоного мармуру (Ostrowski, 2013, с. 84). У центрі вівтаря у верхньому ярусі зберігається образ Ісуса Христа із хрестом, який намалювала в XIX ст. Сабіна Карніцка / Sabina Karnicka Morstinowa (1830–1891 рр.) олійними фарбами на полотні. З боків у нішах – скульптури святого Августина і святого Яна Кантія. Угорі в центральному картуші – барельєф Бога Отця (Ostrowski, 2013, с. 85).

У 1905 р. архітектор Владислав Садловський і художник Генрик Кюхн здійснили ґрунтовну реставрацію каплиці Господа Ісуса Бичованого (Митрополича базиліка; Бучек, Седельник, 2004, с. 153).

У 1896 р. в інтер'єрі катедри були розписані стіни та склепіння пресбітерію за проєктом архітектора Михайла Ковальчука. Цей розпис майже цілком закрив фрески Станіслава Строїнського, які були намальовані в 1769–1770 рр. У 1896–1898 та 1902 рр. у вікнах були встановлені вітражі (Бучек, Седельник, 2004, с. 151). Великий вітраж над входом до катедрального храму «Матір Божа – Цариця Ангелів» виготовлений у 1895 р. за проєктом Теодора Оксентовича / Teodora Axentowicza. Центральний вітраж у пресбітерію виготовлений у 1902 р., має назву «Мати Божа Королева Корони Польської (Речі Посполитої)», з гербами Русі, Польщі та Литви (проєкт Едварда Ігнатія Лєпшего / Edwarda Ignacego Lepshego, майстерня вітражів і мозаїк В. Екельського / W.Ekielskiego й А. Туха / A. Tucha у Кракові) (Kościół Katedralny, 2021, с. 8–9; Kościół Katedralny, 2021, с. 4).

Наприкінці XIX ст. єпископ-помічник Йоан Пузина за підтримки комітету здійснив спробу повернути костелу готичний вигляд, проте роботи були проведені лише у пресбітерії, оскільки у Відні цю ініціативу не підтримали. У 1910 р. Папа Пій X присвоїв храму титул малої базиліки. Протягом 1908–1930 рр. у соборі тривали реставраційні роботи.

З 1765 р. на катедральній парафії, яка була осередком Львівського міського деканату, душпастирську діяльність проводила колегія вікаріїв на чолі з парохом. У 1885 р. понад дві тисячі парафіян перебувало під опікою настоятеля о. Кароля Тужанського, а з 1932 р. парох о. Казимир Дзюржинський мав під своєю опікою майже п'ять тисяч вірних. Після Другої світової війни обов'язки настоятеля виконував о. Кароль Ястжембський, а в 1948 р., коли катедра стала Санктуарієм Божого Милосердя, її парохом призначили францисканця о. Рафаїла Керницького. У ці надзвичайно важкі для Римо-католицької церкви часи о. Рафаїлу Керницькому вдалося не допустити до закриття костелу, і храм весь радянський період діяв. Також у соборі проводилися реставраційні та консерваційні роботи (Бучек, Седельник, 2004, с. 150–151).

2 березня 1991 р., уперше після 1933 р., у Львівській катедрі отримали єпископські свячення призначені єпископи-помічники: о. Рафаїл Керницький, о. Маркіян Трофим'як і о. Йоан Ольшанський (Бучек, Седельник, 2004, с. 151). 18 травня 1991 р. відбувся урочистий інгрес до базиліки Львівського митрополита архієпископа Мар'яна Яворського. З 1999–2001 рр. у костелі тривали ремонтно-реставраційні роботи. 25 червня 2001 р. Львівський катедральний собор відвідав Папа Римський Йоан Павло II під час візиту в Україну. 20 червня 2002 р. у Львівській катедрі відбулися єпископські свячення о. Мар'яна Бучека й о. Леона Малого (Бучек, Седельник, 2004, с. 151). А 22 листопада 2008 р. – урочистий інгрес (уведення на престол) митрополита Львівського архієпископа Мечислава Мокшицького.

Висновки. Історичний огляд архітектури та збережених пам'яток сакрального мистецтва Львівської базиліки Внебовзяття Пресвятої Діви Марії дає підстави стверджувати, що ця святиня є найціннішою пам'яткою середньовічної архітектури Львова. Потреба поглибленого вивчення готичної архітектури собору й окреслення генезису його конструктивних форм ускладнена ремонтами храму й оздобленням інтер'єру в бароковому стилі у другій половині XVIII ст., неоготичною реконструкцією пресбітерію в 90-х рр. XIX ст. На думку багатьох дослідників, усі ці зміни, реконструкції та перебудови, які проводилися в різні історичні періоди у Львівській катедрі із залученням відомих малярів, скульпторів і архітекторів, створили її унікальний вигляд, який поєднав два великі стилі минулих епох – готику та бароко. Львівська катедра продовжує милувати зір жителів Львова та всіх поціновувачів сакральної спадщини Католицької церкви.

Список використаних джерел:

Бучек, М. (2004). Львівська Архідієцезія латинського обряду. Ілюстрована розповідь. Т. 1, Ч. 1. *Парафії, костели та каплиці (Львівська обл.)* / єп. Мар'ян Бучек, Ігор Седельник. Львів: Курія Львівської Архідієцезії РКЦ, 322 с.

Дем'янчук, А. (2023). Чудотворні образи Ісуса Христа та Пресвятої Діви Марії в Римо-католицькій церкві які мають надприродне походження. *V Correspondence International Scientific and Practical Conference "Scientific*

researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities" (February 17, 2023). Vienna, Austria: NGO European Scientific Platform and LLC International Centre Corporative Managemen. № 24. С. 815–822. URL: https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/issue/view/17.02.2023/12.

Історія коронації львівського чудотворного образу (серпень 23, 2014) / *Львівська Архідієцезія Римсько-католицької церкви* https://www.rkc.lviv.ua/news_view-Istoriya_koronacii_lvivskogo_chudotvornogo_obrazu_-ua.

Козубська, О. (2004). Сакральна готика середньовічного Львова: історичний контекст: дис. … канд. іст. наук: 07.00.01. Львів, 190 с.

Львів. Кафедральний собор Успіння Пресвятої Діви Марії (1368–1480)... / *Костели і каплиц*. https://rkc.in.ua/index.php?m=k&f=skb.

Львівський катедральний собор Успіння Пресвятої Діви Марії / Kościół katedralny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Lwowie. Львів: Вид-ня парафії Львівського катедрального собору, 2006. 39 с.

Митрополича базиліка Внебовзяття Пресвятої Діви Марії у Львові / *Слідами історичної спадщини: Україна-Польща* (грудня 29, 2018). Львів. https://www.youtube.com/watch?v=tCCXkD_lkx0.

Митрополича базиліка. Собор Успіння Пресвятої Діви Марії у Львові: Архітектура. https://lwowskabazylika.org.ua/uk/kostel/arkhitektura.

Adamski, J., Biernat, M., Ostrowski, J., & Petrus, J. (2013). Katedra Łacińska we Lwowie / *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*: *23 t. Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego. Część I.* / Redakcja naukowa Jan K. Ostrowski. Kraków: Międzynarodowe centrum kultury, Wydawnictwo Antykwa. T. XXI. 289 s., ill.: ss. 290–530.

Czuba, M. (2006). Archikatedra łacińska. Zarys dziejów i problematyki artystycznej gotyckiej katedry we Lwowie, "Zabytki i Konserwacje", 3, 64–80, S. 65.

Dzieduszycki, M. (1872). Kościół katedralny lwowski obrządku łacińskiego. Lwów: Nakładem X.O. Hołyńskiego; Druk. Karola Budweisera; 92 s. (reprint: Warszawa, 1989, Interim).

Kościół Katedralny p. w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. *Львівський катедральний собор Успіння Пресвятої Діви Марії.* Lwów: Katedra Lwowska, 2022. 15 s.

Mańkowski, T. (1974). Dawny Lwów. Jego sztuka i kultura artystyczna. Tadeusz Mańkowski. Londyn: Fundacja Lanckorońskich: Polska Fundacja Kulturalna, 442, S. 30.

Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta. T. 2, Księga przychodów i rozchodów miasta, 1404–1414 / wyd. Aleksander Czołowski. Lwów: Gmina król. stoł. miasta Lwowa, 1896. 152 s. (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie).

Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta. T. I: Najstarsza księga miejska, 1382–1389 / Wyd. Aleksander Czołowski. Lwów: Gmina król. stoł. miasta Lwowa, 1892. 152 s. (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie).

Zajączkowski, S. (1924). Z dziejów katedry lwowskiej. Przegląd Teologiczny / Stanisław Zajączkowski. Rocznik V, Lwów, s. 41–55, 280–301.

Zimorowicz, J.B. (1835). Historia miasta Lwowa, Galicji i Lodomerii królestw stolicy / Józef Bartłomiej Zimorowicz, tlum. M. Piwocki. Lwów, S. 112.

Zimorowicz, J.B. (1899). Józefa Bartłomieja Zimorowicza Pisma do dziejów Lwowa odnoszące się: z polecenia reprezentacyi miasta / Józef Bartłomiej Zimorowicz, wyd. K. Heck. Lwów, S. 68.

References:

Buchek, M. (2004). Lvivska Arkhidiietseziia latynskoho obriadu. Iliustrovana rozpovid. T. 1, Ch. 1. Parafii, kostely ta kaplytsi (Lvivska obl.) / Yep. Marian Buchek, Ihor Sedelnyk [Buchek M. Lviv Archdiocese of the Latin Rite. Illustrated story] / Bp. Maryan Buchek, Ihor Sedelnyk. Vol. 1, Part 1. Lviv: Curia of Lviv Archdiocese, 322 p. [in Ukrainian].

Demianchuk, A. (2023). Chudotvorni obrazy Isusa Khrysta ta Presviatoi Divy Marii v Rymo-Katolytskii Tserkvi yaki maiut nadpryrodne pokhodzhennia. [Miraculous images of Jesus Christ and the Blessed Virgin Mary in the Roman Catholic Church of supernatural origin]. *V Correspondence International Scientific and Practical Conference "Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities"* (February 17, 2023). Vienna, Austria: NGO European Scientific Platform and LLC International Centre Corporative Managemen, № 24. pp. 815–822. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023.152 [in Ukrainian].

Istoriia koronatsii lvivskoho chudotvornoho obrazu (2014). *Lvivska Arkhidiietseziia Rymsko-Katolytskoi* Tserkvy [History of the Coronation of the Lviv Miraculous Image] (August 23, 2014) / *Lviv Archdiocese of the Roman Catholic Church.* Retrieved from: https://www.rkc.lviv.ua/news_view-Istoriya_koronacii_lvivskogo_chudotvornogo_obrazu_-ua [in Ukrainian].

Kozubska, O. (2004). Sakralna hotyka serednovichnoho Lvova: istorychnyi kontekst. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata istorychnykh nauk. spetsialnist 07.00.01 Istoriia Ukrainy. LNU imeni Ivana Franka / Olha Kozubska [Sacred Gothic of medieval Lviv: historical context. Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of historical sciences]. Lviv, 190 p. [in Ukrainian].

Lviv. Kafedralnyi sobor Uspinnia Presviatoi Divy Marii (1368–1480) ... / *Kostely i kaplytsi* [Lviv. Cathedral of the Assumption of the Blessed Virgin Mary (1368–1480) ... / *Churches and chapels*]. Retrieved from: https://rkc.in.ua/index.php?m=k&f=skb [in Ukrainian].

Lvivskyi katedralnyi sobor Uspinnia Presviatoi Divy Marii (2006). *Kościół katedralny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Lwowie.* Lviv: Vyd-nia parafii lvivskoho katedralnoho soboru [Lviv Cathedral of the Assumption of the Blessed Virgin Mary]. Lviv: Publication of the Parish of the Lviv Cathedral, 39 p. [in Ukrainian].

Mytropolycha bazylika Vnebovziattia Presviatoi Divy Marii u Lvovi (2018). *Slidamy istorychnoi spadshchyny: Ukraina-Polshcha*, Lviv [Metropolitan Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Lviv] (December 29, 2018). Lviv. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=tCCXkD_lkx0 [in Ukrainian].

Mytropolycha bazylika. Sobor Uspinnia Presviatoi Divy Marii u Lvovi: Arkhitektura [Metropolitan Basilica. Cathedral of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Lviv: Architecture]. Retrieved from: https://lwowskabazylika.org.ua/uk/kostel/arkhitektura/ [in Ukrainian].

Adamski, J., Biernat, M., Ostrowski, J., & Petrus, J. (2013). Katedra Łacińska we Lwowie / *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*: *23 t. Kościóły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego. Część I.* / Redakcja naukowa Jan K. Ostrowski. [The Latin Cathedral in Lviv / Materials for the history of sacred art in the eastern territories of the former Polish-Lithuanian Commonwealth: 23 vols. Part I / Scientific editor Jan K. Ostrowski]. Kraków: Międzynarodowe centrum kultury, Wydawnictwo Antykwa. Vol. XXI. 289 pp., ill.: pp. 290–530 [in Polish].

Czuba, M. (2006). Archikatedra łacińska. Zarys dziejów i problematyki artystycznej gotyckiej katedry we Lwowie / *Zabytki i Konserwacje* [The Latin Archcathedral: history and artistic problems of the Gothic cathedral in Lviv]. 3, pp. 64–80, S. 65 [in Polish].

Dzieduszycki, M. (1872). Kościół katedralny lwowski obrządku łacińskiego. Lwów: Nakładem X.O. Hołyńskiego; Druk. Karola Budweisera [Lviv Cathedral of the Latin Rite]. 92 pp. (reprint: Warsaw, 1989, Interim) [in Polish].

Kościół Katedralny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Lwów: Katedra Lwowska, [Cathedral Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary] Lviv: Lviv Cathedral, 2022. 15 pp. [in Polish].

Mańkowski, T. (1974). Dawny Lwów. Jego sztuka i kultura artystyczna / Tadeusz Mańkowski. Londyn: Fundacja Lanckorońskich: Polska Fundacja Kulturalna [Old Lviv. Its Art and Artistic Culture] / Tadeusz Mańkowski. London: Lanckoroński Foundation: Polish Cultural Foundation. 442, 30 [in Polish].

Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta. T. 2, Księga przychodów i rozchodów miasta, 1404–1414 / wyd. Aleksander Czołowski. Lwów: Gmina król. stoł. miasta Lwowa (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) [Historical Monuments of Lviv from the City Archives. Vol. 2, Book of revenues and expenditures of the city, 1404–1414] / published by Aleksander Czołowski. Lviv, 1896.152 p. [in Polish].

Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta. T. I: Najstarsza księga miejska, 1382–1389 / Wyd. Aleksander Czołowski. Lwów: Gmina król. stoł. miasta Lwowa (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie) [Historical monuments of Lviv from the city archive. Vol. I: The oldest city book, 1382–1389] / published by Aleksander Czołowski]. Lviv, 1892. 152 p. [in Polish].

Zajączkowski, S. (1924). Z dziejów katedry lwowskiej. Przegląd Teologiczny / Stanisław Zajączkowski. Rocznik V, Lwów [From the history of the Lviv cathedral. Theological Review] / Stanisław Zajączkowski. Vol. V, Lviv, pp. 41–55, 280–301 [in Polish].

Zimorowicz, J.B. (1835). Historia miasta Lwowa, Galicji i Lodomerii królestw stolicy / Józef Bartłomiej Zimorowicz, tlum. M. Piwocki, Lwów [History of the city of Lviv, Galicia and Lodomeria] / Józef Bartłomiej Zimorowicz, translated by M. Piwocki, Lviv. p. 112 [in Polish].

Zimorowicz, J.B. (1899). Józefa Bartłomieja Zimorowicza Pisma do dziejów Lwowa odnoszące się: z polecenia reprezentacyi miasta. / Józef Bartłomiej Zimorowicz, wyd. K. Heck [Józef Bartłomiej Zimorowicz, Writings on the history of Lviv relating to: by order of the city representation] / Józef Bartłomiej Zimorowicz, ed. K. Heck]. Lwów, 1899. p. 68 [in Polish].